

Hoofdrolspelers Maartje van de Wetering, die kwekersdochter Klaske speelt, en Wojtek, gespeeld door Peter Jakubow, tussen de kratten en tomatenplanten.

LEEWARDEN 2018

Het broeit in de glazen we

Van een van de projecten uit het bidbook van Culturele Hoofdstad vindt op 19 april de première plaats. De locatievoorstelling *Lost in the Greenhouse*. In die broeikas blijkt het letterlijk zweten te zijn.

TEKST MARIA DEL GROSSO
FOTO'S CATRINUS VAN DER VEEN

Het publiek hoeft zich geen zorgen te maken. Straks, als de voorstelling zes weken lang zes avonden per week (behalve op maandag) om 20.30 uur begint (zondag om 19.30 uur), is de temperatuur in de Sexbierumer kas aangenaam. Maar de acteurs weten intussen wat kweker Hartman bedoelde toen het bedrijf voor dit project de kas beschikbaar stelde die de meeste zonuren vangt. „Het is net Barcelona binnen”, zegt technicus Steven Raapis Dingman van muziektheatergezelschap Orkater dat voor deze productie samenwerkt met schouwburg De Lawei in Drachten en theater de Koornbeurs in Franeker. Hij is even ontsnapt aan de hitte die zich opbouwt achter de glazen gevels. Naast de temperatuur die nodig is om de tomatenplanten te laten groeien, komt daar de menselijke warmte van alle medewerkers en van de toneellampen die uitgetest moeten worden nog bij.

De crew, die eerst repeteerde bij Orkater in Amsterdam, heeft zich inmiddels aan de tropische situatie in de kas aangepast. Iedereen loopt op slippers, in korte broek en in een T-shirt of hemdje. Onder de tribune is zelfs een hangmat bevestigd om even uit te puffen. Er hangen para-

We hebben straks een oogst van 1000 kilo tomaten per week

plu's die dienst doen als parasol en watertappunten moeten ervoor zorgen dat iedereen genoeg drinkt. Zodra één van de hoofdrolspelers, Leopold Witte, even pauze heeft, slaat hij in een tel een flesje water achterover.

Vijf jaar geleden al begon Orkater met regisseurs Titus Tiel Groenestegge, opgegroeid in Workum, en Geert Lageveen, afkomstig uit Drachten, met de voorbereidingen voor *Lost in the Greenhouse*, op uitnodiging van Lawei-directeur Stef Avezaat. Anderhalf jaar geleden moesten technisch gezien spijkers met koppen worden geslagen. „We zijn met Hartman overeengekomen dat we een van de kassen langere tijd konden gebruiken”, legt Raapis Dingman uit.

Worden er normaal snackkommers gekweekt, nu staan er tomatenplanten. „Die zijn steviger en kunnen meer hebben.” Hartman leverde de 3500 plantjes die het decor vormen en doet de verzorging. Ze waren 40 centimeter hoog toen ze geplaatst werden, de groei is 40 centi-

Technicus Steven Raapis Dingman in zomer-outfit.

meter per week. Tijdens de voorstelling schieten de plukkers tevoorschijn tussen de manshoge planten. Vanwege voedsel- en warenwetten mag de oogst niet meer commercieel gebruikt worden. „We hebben straks een oogst van 1000 kilo tomaten per week”, zegt Raapis Dingman, die er de lol wel van inziet. „Misschien maken we er wel soep van of gaan we trossen uitdelen.”

Hij geniet van de deskundigheid van de kwekers, die de groei contro-

leren. „Dan hebben ze het over planten die het te veel naar hun zin hebben en even op hun flikker moeten krijgen.” Niemand van de crew kijkt ook meer op van de hommels die vrij in de kas rondvliegen. Er zijn twee hommelsvolken neergezet. De hommels eten de bladluis op, die daardoor niet met andere middelen bestreden hoeft te worden. Ook zorgen de hommels voor bestuiving.

De kweek stelde de technici voor de nodige uitdagingen. Zo groeien de

ereld van Sexbierum

Regisseurs Titus Tiel Groenestege (links) en Geert Lageveen, met op achtergrond een paraplu om de warmte te dempen.

planten langs draden die weer bevestigd zijn aan een net van staalkabels. De kabels bleken te laag te hangen en zaten de productie in de weg. Zonder problemen bracht Hartman ze omhoog. Ook werkten ze mee aan een extra deur in de kas. „Er moesten verwarmingsbuizen voor omgelegd worden. Ze hebben ze zonder problemen losgezaagd.”

„Tomaten first”, zegt Lageveen over de logistiek die vooral om de planten draait. Dat is hem alles

waard. „Alle toeschouwers maken straks de reis die plukkers ook maken. Ze zitten de hele voorstelling in hun wereld. En ik garandeer je: je gaat er na de voorstelling heel anders uit dan je erin kwam.”

Lageveen en Tiel Groenestege mochten aan de slag met het idee van De Lawei om „iets” met de kassen en de Poolse arbeiders te doen. Een inspiratiebron is het in 2014 in de *Leeuwarder Courant* gepubliceerde levensverhaal van een Poolse kasar-

In de kassen leven bevolkingsgroepen keihard langs elkaar heen

beider die dood gevonden werd in een sloot bij Franeker. Het enige wat ze letterlijk overnamen, is zijn naam: Wojtek. Als eerbetoon. „Verder staat Wojtek voor alle Poolse jongeren die hun land verlaten voor een betere toekomst, voor het gemis van hun familie, de worsteling tussen culturen.” Ook voor andere buitenlandse jongeren die dit lot ondergaan. In de voorstelling komen ook Bulgaren, Roemenen en een Albaniër voor.

„Het is Europa in het klein”, stellen de regisseurs, die twee jaar geleden in Polen research deden en in Sexbierum letterlijk tussen de paprika's stonden om mee te plukken. „In de kas kom je terecht in een mix van Oost-Europeanen, Friezen en mensen van buiten de provincie. Een internationale gemeenschap in een glazen wereld. Maar die groepen blijken keihard langs elkaar heen te leven. Het gist er.”

De bevolkingsgroepen mengen niet in de praktijk, zagen Lageveen en Tiel Groenestege. „In pauzes gaan ze hun eigen gang. Polen klaverjassen

niet”, geeft Tiel Groenestege als voorbeeld. Navraag leerde hen dat de Polen zich amper laten zien in bijvoorbeeld het dorpsleven van Sexbierum. „Ze schuiven niet gezellig aan in het café, ook omdat ze daar geen geld voor hebben.”

„Waarom gaan ze naar de kassen, terwijl ze soms een universitaire opleiding hebben?” Het zijn vragen die Orkater in het stuk wil beantwoorden tegen de achtergrond van een liefdesrelatie à la Romeo en Julia. Lageveen wil inzage geven in een wereld die het publiek niet kent en hoopt mededogen en ontroering op te roepen. Tiel Groenestege hoopt duidelijk te maken wat de Oost-Europeanen beweegt. „Geen Polen-meldpunt om overlast aan te geven, maar begrip voor hun leven.”

De sfeer van de muzikale voorstelling, die begint in het licht en eindigt in het donker, moet hieraan bijdragen. Dat zit wel goed, denkt Raapis Dingman. „Alleen al dat je hier naartoe rijdt. Je komt in de middle of nowhere.”

Vier voorstellingen voegde Orkater toe aan de oorspronkelijk geplande vijf speelweken die snel uitverkocht raakten. Daar is een extra week bijgekomen. Daarvoor zijn nu nog kaarten beschikbaar op 22, 23, 24 en 27 mei.
www.lostinthegreenhouse.com

Van Wodka naar Berenburg

Theater De Lawei richt speciaal voor deze voorstelling een Fries-Pools restaurant in, gevestigd in tenten bij de kas. Wie voor het extra arrangement boekt, kan voor een driegangendiner vooraf kiezen of voor hapjes en een borrel na afloop. Alles in Pools-Friese stijl. Om in de stemming te komen het recept voor Chlodnik.

Chlodnik (Koude bietensoep)
Ingrediënten: 300 g rode bieten, 1 ¼ l bouillon, 2 dl zure room, 1 komkommer, peper, peterselie, dille, 3 hardgekookte eieren.
 Rasp de helft van de bieten en snijdt de andere helft in reepjes. Kook de bieten in de bouillon en laat vervolgens in de koelkast afkoelen. Roer de zure room door de soep en voeg de komkommer in dunne plakjes toe. Breng op smaak met peper. Serveer met dille en peterselie en een half hard gekookt ei in de koude soep.
 Jesc smacznie!